

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome

Meistaru iela 10-502, Rīga, LV-1050, tālr. 27343432, e-pasts seplp@seplp.lv, www.seplp.lv

Rīgā, 05.01.2026.

Nr. 1/6-3

Atzinums par VSIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” programmas “Latvijas Televīzija 1” 2025. gada 27. novembra raidījumā “Panorāma” izskanējušo informāciju un ar to saistīto publikāciju ziņu portālā “LSM.lv”

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds (turpmāk – ombuds) 2025. gada 8. decembrī saņēma no Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomes (turpmāk – SEPLP) vēstuli Nr. 65/3-2 “Par Padomē saņemtās [...] vēstules pārsūtīšanu ombudam” (turpmāk – SEPLP vēstule), ar kuru ombudam izvērtējuma veikšanai tika pārsūtīta SEPLP saņemtā [...] (turpmāk – Iesniedzējs) 2025. gada 2. decembra vēstule Nr. 01-18.2/5438 “Par nekorektas informācijas veidošanu un atspoguļošanu Sabiedriskajā medijā” (turpmāk – Iesniegums), kā arī SEPLP vēstulē Iesniedzējs tika informēts, ka Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 50. - 52. pantā ir nostiprināta personas tiesību aizsardzība nepatiesu ziņu izplatīšanas gadījumā, norādot, ka nepatiesu ziņu izplatīšanas gadījumā, persona, par kuru kāda elektroniskā plašsaziņas līdzekļa raidījumā paustas nepatiesas ziņas, var pieprasīt, lai tas pats elektroniskais plašsaziņas līdzeklis izplata šo ziņu atsaukumu, kā arī izplatīt tās atbildi.

Iesniegumā ir vērsta uzmanība uz 2025. gada 27. novembrī VSIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” (turpmāk – LSM) programmā “Latvijas Televīzija 1” (turpmāk – LTV1) raidījumā “Panorāma” pārraidīto sižetu “Māmiņām pēc dzemdībām uz slimnīcu jādodas bez mazuļa” (turpmāk – Sižets) un uz tā pamata tapušo publikāciju LSM ziņu portālā “LSM.lv”: “Ar krūti barojoša māmiņa izcīna iespēju ņemt zīdaini līdzī uz slimnīcu; tā nav ierasta prakse” (turpmāk – Publikācija). Iesniegumā izteikts lūgums *atbildīgi un objektīvi izvērtēt žurnālistu rīcību saistībā ar kopējo sižeta*

atspoguļojumu un paust publisku atvainošanos Sanitai Jankai un Veselības ministrijai no Sabiedriskā medija.

Nemot vērā to, ka Iesniegums bija adresēts arī LSM valdes priekšsēdētājam Baibai Zūzenai un LSM galvenajai redaktorei Anitai Braunai, ombuds, saņemot Iesniegumu, pieņēma, ka LSM Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma noteiktajos termiņos sniegs atbildi Iesniedzējam, ko arī apliecināja LTV1 Ziņu dienesta direktores Ivetas Elksnes Iesniedzējam nosūtītā 2025. gada 10. decembra vēstule Nr. 01-18.2/5438 “Par atbildes sniegšanu”.

Iepazīstoties ar Iesnieguma saturu, ombuds nolēma veidot atzinumu par Sižeta un Publikācijas satura un to veidošanas apstākļu atbilstību VSIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” Redakcionālajās vadlīnijās (turpmāk – Redakcionālās vadlīnijas) un VSIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” Rīcības un ētikas kodeksā (turpmāk – Rīcības un ētikas kodekss) noteiktajām prasībām.

Lai sagatavotu atzinumu, ombuds no 2025. gada 8. decembra līdz 30. decembrim:

- iepazīnās ar Iesnieguma saturu;
- iepazīnās ar Sižeta saturu:

Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti (Sižets skatāms no 23:03 līdz 27:05 min.):
<https://replay.lsm.lv/lv/skaties/ieraksts/ltv/367247/panorama>.

- iepazīnās ar Publikācijas saturu:

Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti:
<https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/27.11.2025-ar-kruti-barojosa-mamina-izcina-iespeju-nemt-zidaini-lidzi-uz-slimnicu-ta-nav-ierasta-prakse.a624115/>.

- iepazīnās ar LTV1 Ziņu dienesta direktores Ivetas Elksnes 2025. gada 10. decembra atbildes vēstuli Iesniedzējam Nr. 529/4-7 “Par atbildes sniegšanu” (turpmāk – LSM atbildes vēstule 1);
- 2025. gada 12. decembrī rakstiski uzdeva jautājumus LSM un 2025. gada 22. decembrī saņēma atbildes uz tiem, kas sniegtas ar LSM Interneta portāla “LSM.lv” direktora Voldemāra Oliņa atbildes vēstuli Nr. 39/4-10 “Par atbildes vēstuli” (turpmāk – LSM atbildes vēstule 2).

Izvērtējot Iesniegumu, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

konstatē:

[1] Par Iesniegumā minēto.

Iesniedzējs uzskata, ka Sižetā un Publikācijā ir ietverta nekorekta informācija, *kas radījusi būtisku kaitējumu ne tikai Veselības ministrijas (turpmāk - VM) un VM pārstāves Sanitas Jankas profesionālajai reputācijai, bet arī valsts pārvaldei plašākā mērogā.* [visi izcēlumi citētajā

Iesnieguma tekstā šeit un turpmāk mani – E.A.]

Iesniedzējs vērš uzmanību uz to, ka *minētajā sižetā VM Veselības aprūpes departamenta direktores Sanitas Jankas teiktais intervijā žurnālistei Vitai Anstratei un operatoram Dāvidam Ieviņam ir izrauts no plašāka konteksta. Tādējādi sižetā ir radīts **maldīgs iespaids** par ministrijas un Sanitas Jankas kā speciālistes **personīgo nostāju** par situāciju, kad tiek stacionēta māmiņa, kurai ir bērns zīdaiņa vecumā.*

Iesniedzējs uzskata, ka LSM.lv redaktoru rīcība, sākotnēji publicējot rakstu portālā lsm.lv un sadaļā “īsumā” izceļot redakcijas formulējumu “Ministrijas speciāliste problēmu neredz un zīdaini salīdzina ar mājdzīvnieku, ko arī uz slimnīcu līdzi neņem” ir uzskatāms ne tikai par **neprofesionālu**, bet arī **kaitniecisku un uzticēšanos valsts pārvaldei graujošu**.

Iesniegumā norādīts, ka šā gada 28.novembrī pēc saziņas ar žurnālisti Vitu Anstrati izcēlums portālā lsm.lv tika mainīts uz neitrālu formulējumu “Ministrijas speciāliste piekrīt, ka uzlabojumus vajag, bet runā tikai par vientuļām māmiņām, kurām nav bērna pieskatītāja”.

Vērtējot veikto redakcionālo labojumu, Iesniedzējs pauž uzskatu, ka lai arī šāds formulējums ir **neitrāls**, tas tomēr **nav pilnībā atbilstošs intervijā sniegtajai informācijai**, jo Sanita Janka minēja arī par citām iedzīvotāju grupām, kuri aprūpē savus tuviniekus. Ministrijas skatījumā lsm.lv **nodarītais kaitējums nav ticis mazināts**, par ko liecina sašutušu iedzīvotāju vēršanās Veselības ministrijā un personīgi pret Sanitu Janku.

Iesniedzējs uzskata par **nepieņemamu** šādu sabiedriskā medija žurnālistu rīcību, kā rezultātā **tieks apšaubīta ne tikai ministrijas speciālistu profesionalitāte un cilvēcīgums**, bet sabiedrībā **tieks mazināta uzticēšanās valsts pārvaldei**. Īpaši **bīstami un bezatbildīgi** no sabiedriskā medija puses ir šādi rīkoties **hibrīdkara un dezinformācijas apstākļos**, ar ko saskaramies ikdienā.

Atsaucoties uz Iesniegumā minētajiem apsvērumiem, Iesniedzējs lūdz **atbildīgi un objektīvi** izvērtēt žurnālistu rīcību saistībā ar kopējo sižeta atspoguļojumu un paust publisku atvainošanos Sanitai Jankai un Veselības ministrijai no Sabiedriskā medija.

[2] Par Sižeta un Publikācijas saturu.

Iesniegumā minētais Sižets izskanēja 2025. gada 27. novembrī LTV1 raidījumā “Panorāma” (no 23:03 līdz 27:05 min.). Sižetu raidījuma “Panorāma” vadītāji pieteica šādi:

[Ilze Dobeļe]: *Kā rīkoties jaunajām māmiņām, ja steidzami jādodas uz slimnīcu un zīdainīti nav, kur atstāt? Slimnīcās norāda, ja palīdzība ir nepieciešama mammai, **uzturēšanās kopā ar zīdaini slimnīcā drīzāk ir izņēmums, nevis ierasta prakse.***

[Jānis Geste]: *Mūsu intervētā māmiņa pēc ķeizargrieziņa radītām komplikācijām steidzami uz slimnīcu devās ar deviņpadsmit dienu vecu mazuli. Taču nepieciešamās pārbaudes saņēma tikai tad, kad slimnīcā ieradās bērna tēvs, kas par mazuli parūpējās.*

Sižeta turpinājumā bērna tēvs izstāstīja savu notikušā redzējumu, skaidrojumu par ierasto praksi Sižetā aktualizētajā jautājumā sniedza Rīgas Austrumu klīniskās universitātes slimnīcas Neatliekamās medicīnas un pacientu uzņemšanas klīnikas vadītājs Aleksejs Višņakovs, informāciju par līdzšinējo praksi šādos gadījumos sniedza arī Paula Stradiņa klīniskās universitātes slimnīcas Sievietes un bērna klīnikas vadītāja Maira Jansone. Veselības ministrijas pārstāves Sanitas Jankas teiktais Sižetā izskan no 26:25 līdz 26:49 minūtei.

[Sanita Janka] *Mums ir vairāk jādomā par tiem gadījumiem, ja mamma ir vientuļa un viņai nav ne radnieku, ne cits, kas palīdz. Šeit būtu vairāk jādomā, kā mēs varam iesaistīt sociālo dienestu vai citus dienestus, lai uz to brīdi, kamēr mamma ir slimnīcā, un neviena nav, kur šo bērnu atstāt. **Droši vien ne šinī kontekstā, bet tas pats ir, ja atbrauc ar dzīvnieku. Nu neņems taču slimnīca ar dzīvnieku.***

Savukārt Publikācijā ir lasāma šāda intervijas versija:

*Vairāk jādomā par tiem gadījumiem, ja mamma ir vientuļa. Viņai nav ne radnieku, ne kāda cita, kas palīdz. Ir bijuši gadījumi, kad vīrs ir komandējumā un ka nav, kur šo bērniņu atstāt. Šeit būtu vairāk jādomā, kā mēs varam iesaistīt sociālo dienestu vai citus dienestus, lai uz to brīdi, kamēr mamma ir slimnīcā, ir vieta, kur šo bērnu atstāt. **Tas pats, ja atbrauc ar dzīvnieku. Nu neņems taču slimnīca ar dzīvnieku,** sacīja ministrijas Veselības aprūpes departamenta direktore Sanita Janka.*

Iesniegumā norādīts, ka Publikācijas sadaļā “Īsumā” sākotnēji bijis lasāms šāds teksts: *Ministrijas speciāliste problēmu neredz un zīdaini salīdzina ar mājdzīvnieku, ko arī uz slimnīcu līdzī neņem.*

Atzinuma sagatavošanas laikā redakcionāli labotais teksts ir šāds: *Ministrijas speciāliste piekrīt, ka uzlabojumus vajag, bet runā tikai par vientuļām māmiņām, kurām nav bērna pieskatītāja.*

[3] Par LSM atbildes vēstulē 1 un LSM atbildes vēstulē 2 sniegto informāciju.

LTV1 Ziņu dienesta direktores 2025. gada 10. novembrī nosūtītajā atbildes vēstulē Iesniedzējam ir lasāma šāda informācija [visi izcēlumi citētājā atbildes vēstulē tekstā mani – E.A.]:

- 1) *pēc iepazīšanās ar vēstuli un tajā izteiktajiem pārmetumiem, esam rūpīgi izvērtējuši gan minēto situāciju, gan intervijas materiālu kopumā un uzskatām, ka LSM izteiktie pārmetumi par nekorektu informācijas atspoguļojumu nav pamatoti;*

- 2) *Veselības ministrijas Veselības aprūpes departamenta direktores Sanitas Jankas teiktais minētajā sižetā nav izrauts no konteksta. Ir taisnība, ka ministrijas amatpersona intervijā minēja arī citu iedzīvotāju grupu, kas aprūpē savus tuviniekus – piemēram, situācijas, kad kopā dzīvo divi cilvēki, no kuriem viens ir kopjams un aprūpētajam rodas veselības problēmas. Taču salīdzinājums par mājdzīvnieku neņemšanu uz slimnīcu tika pausts tieši runājot par gadījumiem, kad stacionārā māmiņā ar zīdaiņiem, un sižetā tas ir atspoguļots precīzi;*
- 3) *[..] vēstulē minēts, ka sižetā radīts “maldīgs iespaids par ministrijas un Sanitas Jankas kā speciālistes personīgo nostāju par situāciju, kad tiek stacionēta māmiņa, kurai ir bērns zīdaiņa vecumā”. Vēlamies uzsvērt, ka S. Janka intervijā televīzijai **pauda konkrētos izteikumus – šo salīdzinājumu ar mājdzīvniekiem**, un tad rodas jautājums - kā jūsaprāt tie būtu jāuztver gan žurnālistei, gan skatītājiem? Žurnālistam **nav pamata pieņemt, ka augsta ranga amatpersonas teiktais būtu jāpaskaidro vai jāinterpretē citādi, nekā tas izskanējis;***
- 4) *arī tur [Rakstā] sākotnējais **formulējums balstījās intervijā paustajā**. Pēc saziņas ar žurnālisti tas tika mainīts, taču redakcijas rīcība nebija ne tendencioza, ne neprofesionāla.*
- 5) *Sabiedriskais medijs šajā gadījumā ir rīkojies **atbilstoši žurnālistikas standartiem un savam pienākumam precīzi atspoguļot amatpersonas izteikumus.***

Uz ombuda 2025. gada 12. decembrī rakstiski uzdotajiem jautājumiem LSM Interneta portāla direktors sniedza šādas atbildes [visi izcēlumi atbilstu tekstā mani – E.A.]:

- 1) *Par sākotnējo Veselības ministrijas pārstāves Sanitas Jankas viedokļa formulējumu Publikācijas sadaļā “Īsumā” – **Ministrijas speciāliste problēmu neredz un zīdaiņiem salīdzina ar mājdzīvnieku, ko arī uz slimnīcu līdzī neņem;***

*Šādi formulēja LSM portāla redakcija. Sadaļas “īsumā” būtība ir ļoti īsi konspektīvi parādīt sižeta/raksta pieturas punktus. **Ministrijas pārstāves salīdzinājums varbūt ir neveikls, bet tas ir fakts – viņa salīdzināja situāciju ar bērnu un situāciju ar dzīvnieku.** Citāts: “Tas pats, ja atbrauc ar dzīvnieku. Nu neņem taču slimnīcā ar dzīvnieku.” Ja skatās sadaļu “īsumā” kopumā, ir skaidrs, ka salīdzinājums atteicas nevis uz bērnu un dzīvnieku kā tādu, bet uz bērna un dzīvnieka atrašanos slimnīcā un nepieciešamību sameklēt viņam kādu pieskatītāju uz to laiku.*

Tas tika labots pēc sižeta autores norādēm. V.Anstrates veidotā sižeta virsraksts bija “Māmiņām pēc dzemdībām uz slimnīcu jādodas bez mazuļa”, un tā tas bija arī ēterā.

- 2) *par redakcionālajiem apsvērumiem lēmumam Publikācijā sākotnēji formulēt Veselības*

ministrijas pārstāves teikto tieši šādā veidā;

Ministrijas pārstāves salīdzinājums ir fakts – viņa salīdzināja situāciju ar bērnu un situāciju ar dzīvnieku. Citāts: “Tas pats, ja atbrauc ar dzīvnieku. Nu neņems taču slimnīca ar dzīvnieku.” Ja skatās LSM portāla raksta sadaļu “īsumā” kopumā, ir skaidrs, ka salīdzinājums atteicas nevis uz bērnu un dzīvnieku kā tādu, bet uz bērna un dzīvnieka atrašanos slimnīcā un nepieciešamību sameklēt viņam kādu pieskatītāju uz to laiku.

*LSM nevar piekrist ombuda vērtējumam, ka “ [...] TV iekļautajā intervija ministrijas pārstāves teiktais vairāk izklausās pēc neveikla skaidrojoša piemēra [...]”? Salīdzinājums par mājdzīvnieku neņemšanu uz slimnīcu **tika pausts tieši tādā pašā tonkārtā, kādā ir visa intervija. Un amatpersona ne pēc šī izteikuma, ne pēc intervijas kopumā, neizrādīja nekādu reakciju, ka būtu pateikusi kaut ko ne tā un būtu lūgusi šo vietu neizmantot.** Veselības ministrijas pārstāve pateica to, ko pateica un ne intervijas laikā, ne pēc tās arī **necentās kaut ko labot vai “mīkstināt.”***

3) par redakcionālo lēmumu mainīt Publikācijas sadaļā “Īsumā” lasāmo informāciju;

*Lēmums pārveidot LSM portāla raksta “īsumā” punkta formulējumu **pieņemts pēc sižeta autores norādēm neizcelt minēto salīdzinājumu. Formulējumu veidoja LSM.lv redakcija, balstoties uz ministrijas pārstāves citātu, ka ir vieta uzlabojumiem attiecībā uz vientuļajām māmiņām.***

4) par intervijas ar ministrijas pārstāvi mērķi;

*Mērķis bija noskaidrot VM **attieksmi** jautājumā, ko izgaismoja konkrētās ģimenes problēma un pašu slimnīcu atzītais, ka tā nav ierasta prakse – slimnīcā uzņemt māti kopā arī zīdaiņi. Noskaidrot, **vai VM tā šķiet pareiza prakse un kāpēc, vai ir plānots ko mainīt.***

5) par citiem jautājumiem, kas intervijā tika uzdoti no žurnālistu puses, un kas netika iekļauti Sižetā;

*Tika uzdoti šādi jautājumi: **Kāpēc ir šāda prakse? Vai neņemt jaundzimušo – ir noteikts vadlīnijās? Ģimenes ārsts teica, ka jaundzimušajam ir vislabāk pie mammas, bet slimnīca saka – ne vienmēr, ja mamma ir slima? Kur ir vidusceļš?***

6) par to, vai intervijas laikā Veselības ministrijas pārstāve runāja par risinājuma nepieciešamību arī gadījumos ar citām iedzīvotāju grupām, kas aprūpē savus tuviniekus, vai arī vienīgais sarunas konteksts bija vientuļās māmiņas.

*Sižeta fokuss un žurnālistes jautājumi bija **tikai par zīdaiņiem, ne specifiski, kad māte ir vientuļa, vai nav.** Amatpersona sāka stāstīt, ka šis būtu variants, par ko domāt, ja mammai otrās puses nav*

un minēja arī citu iedzīvotāju grupu, kas aprūpē savus tuviniekus — piemēram, situācijas, kad kopā dzīvo divi cilvēki, no kuriem viens ir kopjams un aprūpētājam rodas veselības problēmas. Bet sižeta fokuss bija vērsts tikai uz konkrēto problēmas situāciju, proti, zīdaiņa ņemšanu līdz uz slimnīcu.

[4] Par ombuda kompetenci.

Nemot vērā Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likuma (turpmāk – SEPLPL) 18. panta pirmajā daļā noteikto ombuda kompetenci vērtēt LSM programmu un pakalpojumu atbilstību SEPLPL 1. pantā noteiktajam mērķim un 3. pantā noteiktajiem sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu darbības pamatprincipiem, kas ir izvērtēti LSM Redakcionālajās vadlīnijās un Rīcības un ētikas kodeksā, ombuds secina, ka tā iespējās ir sniegt atzinumu par Sižeta un Publikācijas satura un tā veidošanas apstākļu atbilstību šādām LSM pašregulējošajām prasībām:

- 1) LSM Redakcionālo vadlīniju 1.3. punktā definētajai LSM redakcionālajai vērtībai
***Atbildīgums:** LSM uzņemas atbildību par to radīto saturu un darbojas, lai sniegtu patiesu un dažādām sabiedrības interesēm atbilstošu informāciju.*
- 2) LSM Redakcionālo vadlīniju 1.4. punktā noteiktajiem LSM darbības profesionālajiem principiem:
 - ***Precizitāte:** LSM sniedz pārbaudītu un iespējami precīzu informāciju, tie nedrīkst apzināti maldināt auditoriju, sagrozīt vai izdomāt faktus;*
 - ***Objektivitāte:** LSM satura izklāstā balstās uz faktiem, izmanto informāciju, kas palīdz saprast kontekstu, un gādā, lai izskan tematam, žanram vai raidījuma formātam būtiskie argumenti un viedokļi. Nav pieļaujama tendenciozitāte satura izklāstā, ziņu vai materiāla izkārtojumā, balss intonācijā vai vārdu izvēlē.*
- 3) LSM Rīcības un ētikas kodeksa 2.1. punktā definētajam LSM darbības pamatprincipam: *LSM darbinieki savus pienākumus veic saskaņā ar sabiedrisko mediju vispārpieņemtajām pamatvērtībām, kas ir neatkarība, uzticamība un cilvēka cieņa. Šīs vērtības caurauž gan medija ikdienas darbu, gan radīto saturu.*

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons
secina:

[5] Par attieksmi pret attieksmi.

Uz ombuda vēstulē LSM uzdoto jautājumu par intervijas ar Veselības ministrijas pārstāvi mērķi LSM atbildes vēstulē 2 ir sniegta atbilde, ka *mērķis bija noskaidrot VM attieksmi jautājumā, ko izgaismoja konkrētās ģimenes problēma* [..]. Šāds intervijas mērķis ombuda vērtējumā ir pilnīgi attaisnojams, jo konkrētajai problēmai, kas radās stacionējot slimnīcā māti ar zīdaini, ir divi atšķirīgi aspekti. No vienas puses, tie ir ārstniecības iestādei saistošie formālie priekšraksti, kas reglamentē tās rīcību šādās situācijās, bet, no otras puses, tā ir konkrētās situācijas risinājumā iesaistīto ārstniecības iestādes darbinieku attieksme pret konkrēto problēmsituāciju un tās risinājuma iespējām. Lai cik detalizēti tiktu izstrādāti priekšraksti, tie nevar paredzēt visas iespējamās situācijas, tāpēc svarīga ir atbildīgo darbinieku vēlme un spēja rast risinājumu nereglamentētam vai ekstraordinārām situācijām. Šādos gadījumos noteicoša ir iesaistīto personu attieksme. Šī iemesla dēļ profesionāla jeb uz risinājumu orientēta attieksme ir neatņemama katru profesionālas rīcības priekšrakstu sastāvdaļa. Arī tad, ja atklājas, ka pastāvošais rīcības reglaments ir nepilnīgs, ka vēlamas būtu izmaiņas vai papildinājumi tajā, noteicoša ir atbildīgo personu attieksme, kā vēlme iniciēt un realizēt nepieciešamās izmaiņas. Tādējādi ombudam ir jāsecina, ka attieksme šajā gadījumā ir kritiski svarīga, un tamdēļ tā var būt arī žurnālistiskā materiāla tēma.

Attieksmi kā subjektīvu vērtējumu kādai situācijai un nostāju kādā jautājumā atklāj ne tikai 1) personas teiktais (paustais viedoklis), bet arī 2) šīs personas rīcība (t.sk. arī tas, kā vērtējums tiek izteikts un nostāja izpausta), 3) motivācija (mērķi, nodomi, intereses), kas ir šīs rīcības pamatā, un 4) pozicionējums attiecībā pret citiem situācijā iesaistītajiem (no kādas pozīcijas attieksme tiek pausta). Ne vienmēr intervijā respondents savu attieksmi atklāj "tiešā tekstā", runājot par to. Nereti intervētājam šī attieksme ir jānojaus, ņemot vērā informāciju, kas netiek pateikta, bet ir atrodama pateiktā "zemtekstā" un konkrētās intervijas situācijas kontekstā.

Līdz ar to, lai saprastu kādas personas konkrēto attieksmi, ir jāņem vērā ļoti apjomīgs informācijas masīvs, ko veido ne tikai verbāli sniegta informācija (vārdos pateiktais), bet arī neverbāla (mīmika, žesti, ķermeņa valoda), paraverbāla (intonācijas, runas tonis) un kontekstuāla informācija (sarunas situācija, sarunas partneru sociālās lomas un personiskās pozīcijas), tāpēc konkrēto personas attieksmi kādā jautājumā ir iespējams arī pārprast vai nesaprast. Neverbālā, paraverbālā, kontekstuālā informācija nekad nav precīza, bet gan tikai aptuvena, jo balstās analogijas (pieredzes) spriedumos, un arī verbāli sniegtā informācija pieļauj plašas semantisku pārpratumu iespējas.

Rūpīgi izvērtējot Sižetā publiskoto interviju ar Veselības ministrijas pārstāvi, ir jāsecina, ka intervijas pirmajā daļā izskan pastāvošās problēmas atzīšana, kā arī apstiprinājums gatavībai rast risinājumu. Vienlaicīgi šī problēma ministrijas pārstāves teiktajā tiek gan paplašināta, attiecinot to

arī uz citām iedzīvotāju grupām (šī intervijas daļa nav iekļauta Sižetā), gan arī sašaurināta – fokusējot to vienīgi uz jautājumu par vientuļajām māmiņām, nevis māmiņām ar jaundzimušajiem kopumā. Ombuda vērtējumā tieši šis ir intervijas *kritiskais punkts*, kas noteica turpmāko žurnālistes attieksmi pret ministrijas pārstāves teiktajā saklausāmo attieksmi (attieksme pret attieksmi), kā rezultātā tapa Sižetā dzirdamais intervijas fragments un sākotnējais Publikācijai izvēlētais apgalvojums: ***Ministrijas speciāliste problēmu neredz un zīdaini salīdzina ar mājdzīvnieku, ko arī uz slimnīcu līdzi neņem.***

Ombuda vērtējumā žurnāliste intervijā vēlējās saņemt konkrētu atbildi par konkrēto situāciju, kā arī jautāt par šādas situācijas risinājumu iespējām kopumā, kas attiektos uz visām māmiņām ar jaundzimušiem bērniem. Savukārt ministrijas pārstāve centās tēmu paplašināt – iekļaujot tajā arī situācijas ar citām iedzīvotāju grupām, – un pārvirzot atbildību – pārliedot iespējamo risinājumu no ārstniecības iestādēm, uz sociālajiem dienestiem (kas ir pašvaldību un Labklājības ministrijas pārziņā), vienlaikus tēmu arī sašaurinot, proti, saskatot problēmu vienīgi situācijās ar vientuļām māmiņām, sakot – *Mums ir vairāk jādomā par tiem gadījumiem, ja mamma ir vientuļa un viņai nav ne radnieku, ne cits, kas palīdz. Šeit būtu vairāk jādomā, kā mēs varam iesaistīt sociālo dienestu vai citus dienestus, lai uz to brīdi, kamēr mamma ir slimnīcā, un neviena nav, kur šo bērnu atstāt.*

Līdz ar to intervijas otrajā daļā izskanot ministrijas pārstāves teiktajam – *Droši vien ne šinī kontekstā, bet tas pats ir, ja atbrauc ar dzīvnieku. Nu neņems taču slimnīca ar dzīvnieku* – žurnālistes uztverē atbildīgās amatpersonas attieksme varēja izklausīties kā:

- 1) nevēlēšanās konkrēto problēmsituāciju uztvert nopietni, iedziļināties tajā un rast risinājumu;
- 2) izvairīšanās no konkrētās situācijas risināšanas, paplašinot to, un tādējādi aizvīzot sarunu prom no konkrētā gadījuma izskatīšanas;
- 3) atbildības neuzņemšanās un kā atbildīgā meklēšana citās iestādēs;
- 4) konkrētās problēmas (māmiņu ar jaundzimušajiem stacionēšanās slimnīcā) noniecināšana, ironiski salīdzinot to ar situāciju ar mājdzīvniekiem, ar nelielu, video fragmentā vizuāli pamanāmu smaidu, izsakot frāzi – *Nu neņems taču slimnīca ar dzīvnieku.*

Ombuda vērtējumā intervijas norise ir sniegusi pietiekamu pamatu ministrijas pārstāves teikto uztvert kā tikko atzinumā aprakstītās attieksmes paušanu. Tas vēl nenozīmē, ka amatpersonai būtu bijusi šāda attieksme, bet gan vienīgi to, ka bija pietiekami iemesli, lai šādu attieksmi saklausītu, proti, lai interpretētu teikto kā nevēlēšanos iedziļināties, izvairīšanos, atbildības neuzņemšanos un

problēmas nozīmes mazināšanu. Dzirdot cilvēciski nepieņemamu attieksmi, tās uztvērējam rodas atbilstošas sašutuma emocijas, kas ietekmēja žurnālistes teikto Sižetā intervijas noslēgumā – *Kārtību noteikti pilnveidošot, tajā pašā laikā paliekot pie pārliecības, ja mammai vajadzīga medicīniskā palīdzība un viņa nevar parūpēties par sevi, tad par zīdaini rūpes uz to laiku būtu jāuzņemas tuviniekiem* – kas, savukārt, Publikācijā rezultējās sākotnēji izceltajā apgalvojumā – *Ministrijas speciāliste problēmu neredz un zīdaini salīdzina ar mājdzīvnieku, ko arī uz slimnīcu līdzī neņem!*

Ir jāatzīst, ka ministrijas pārstāves lietotais salīdzinājums ir neveikls, jo šāda skaidrojoša piemēra pielietojums liecina par (apzinātu vai neapzinātu) nolūku pazemināt problēmsituācijas nopietnību (ironizējot par to) un svarīgumu (uzrādot to kā pārspīlējumu). Labticīgi būtu pieņemams, ka amatpersonai šādu nodomu tomēr nav bijis, līdz ar to būtu jāsecina, ka ministrijas pārstāves attieksme ir pārprasta

Sekojoši rodas jautājums, vai žurnālistes iespējās bija šādu pārpratumu novērst, vai žurnālistei vajadzēja intervijas laikā uz ministrijas pārstāves teikto reaģēt ar precizējošiem jautājumiem, lai intervētā persona paskaidrotu sevis pateikto, un sniegtu precīzāku savas attieksmes un nostājas redzējumu un pamatojumu. Tas, vai šāds jautājums (vai pārpratumu varēja novērst) ir atbildams apstiprinoši vai noliedzīgi, ir atkarīgs no žurnālista pozicionējuma pret intervēto personu, šajā gadījumā – pret valsts pārvaldes pārstāvi.

Būtiski, ka žurnālists šo informāciju nav sagrozījis vai izmantojis neatbilstošā kontekstā – Sižetā ir korekti citēts intervējamā teiktais.

Veselības ministrijas pārstāvei uzdotie jautājumi ir precīzi un skaidri (*Kāpēc ir šāda prakse? Vai neņemt jaundzimušo – ir noteikts vadlīnijās? Ģimenes ārsts teica, ka jaundzimušajam ir vislabāk pie mammas, bet slimnīca saka – ne vienmēr, ja mamma ir slima? Kur ir vidusceļš?*), tie liecina par uzdevumu noskaidrot amatpersonas viedokli un pamatojumu šādai situācijai, kā arī vēlmi noskaidrot pastāvošo normatīvo regulējumu – *Vai neņemt jaundzimušo – ir noteikts vadlīnijās?*

Līdztekus ļoti nozīmīgs ir jautājums – *kur ir vidusceļš* – kas liecina par neitrālu žurnālistes rīcību, necenšoties nostāties vienā vai otrā pusē, bet meklējot risinājumu, kas būtu atbilstošs gan pacientam, gan veselības aprūpes iestādēm. Kā atbilde seko atbildīgās iestādes skaidrojums un/vai argumentācija, par kuras kvalitāti žurnālists nevar uzņemties atbildību, jo tas nav žurnālista kompetencē, īpaši, ja viedokli papildina piemērs vai salīdzinājums.

No vienas puses, ir jāņem vērā, ka LSM pienākums nav risināt valsts pārvaldes sabiedrisko attiecību jautājumus, bet gan strādāt sabiedrības interesēs un sniegt sabiedrībai patiesu informāciju

par tās dzīvi ietekmējošiem lēmumiem, procesiem un notikumiem, uzraudzīt politisko varu, t.sk arī valsts pārvaldi. Šī uzraudzības funkcija liek LSM būt attiecībās ar varas pārstāvjiem īpaši kritiskiem.

No otras puses, valsts pārvalde un valsts kopumā ir sabiedrības pašpārvaldes forma, kas tādējādi nav atraujama no sabiedrības kā kaut kas ārējs un tamdēļ svešs un naidīgs tai. Nenoliedzami, ka daudzos jautājumos valsts pārvaldes intereses un sabiedrības intereses atšķiras un nonāk pretrunās, kas rada iespaidu par plaisu valsts un sabiedrības attiecībās, kuru mēdz kultivēt politiskajā retorikā, lai tādējādi norādītu uz kļūdām un nepilnībām valsts pārvaldes darbībā. Sabiedriskais medijs kā sabiedrības interešu izteicējs šajā gadījumā var pozicionēties kā tā instance, kura sabiedrības un valsts pārvaldes interešu konfliktu gadījumos veicinātu sabiedrības un tās pašpārvaldes interešu kopības atjaunošanu, jo sabiedriskā medija vispārējais stratēģiskais mērķis ir stiprināt Latvijas demokrātisko iekārtu. Tomēr jāņem vērā, ka sabiedriskā medija uzdevums nav piedāvāt konkrētus risinājumus sabiedrības un valsts pārvaldes domstarpību gadījumos, vai uzņemties nepastarpināta mediatora pienākumus, bet gan būt par mediālu platformu, kurā sabiedrība var apspriest tai būtiskus jautājumus. Tādējādi medija sociālā funkcija ir rosināt publiskas diskusijas, lai tiktu rasti sabiedrības interesēm atbilstoši risinājumi, par kuriem atšķirīgās sabiedrības interešu grupas būtu spējīgas vienoties.

[6] Par Sižeta un Publikācijas nodarīto reputācijas kaitējumu.

Iespējams, ka abas satura vienības ir radījušas reputācijas kaitējumu ministrijas pārstāvei un tās pārstāvētajai valsts pārvaldes iestādei – Veselības ministrijai kopumā. Tomēr jāņem vērā, ka tāds nav bijis šo satura vienību veidošanas redakcionālais mērķis, un iespējami nodarītais kaitējums ir vērtējams kā iepriekš neplānots intervijas rezultāts jeb sekas, ko izraisīja intervētās personas nepārdomāts izteikums, nevis – intervētāja tendenciozs nodoms.

Sižetā un Publikācijā iztirzājot konkrēto problēmsituāciju, tā tika objektīvi un daudzpusīgi aprakstīta, auditorija netika maldināta, tai netika sniegti sagrozīti vai izdomāti fakti. Problēmsituācijas apskatā un izklāstā tika uzklautā ne tikai “cietusī” puse, bet arī ārstniecības iestāžu pārstāvji. Abas klīnisko universitātes slimnīcu amatpersonas savās intervijās demonstrēja gan problēmas izpratni, gan arī to, ka savu iespēju robežās ārstniecības iestādēs jau tiek darīts viss, lai ar izpratni un iejūtību nodrošinātu iespēju māmiņām hospitalizēties ar jaundzimušiem zīdaiņiem, bet šīs iespējas ir ierobežotas. Līdz ar to tikai likumsakarīga bija žurnālistes vēršanās pie nozares ministrijas kā vadošās valsts pārvaldes iestādes veselības nozarē, kuras iespējās ir rast risinājumus, iniciējot izmaiņas esošajā regulējumā un/vai meklējot un novirzot finansējumu šādu

iespēju nodrošināšanai). Taču uz risinājumu vērstas, konstruktīvas attieksmes vietā intervijā tika sadzirdēti centieni konkrēto problēmu nevis risināt, bet apiet to – problēmu paplašinot, sašaurinot un mazinot tās nozīmīgumu. Pat, ja tāds nebija intervētās amatpersonas nodoms, bija pietiekams pamats šādu attieksmi saklausīt.

Ministrijas pārstāve tika intervēta kā amatpersona, tāpēc viņas teiktais ir jāuztver nevis kā *personīga nostāja*, bet gan kā ministrijas oficiālā pozīcija. Ja konkrētās amatpersonas viedoklis nesaskan ar ministrijas nostāju, tad to žurnāliste varēja arī nezināt, un tā drīzāk ir ministrijas sabiedrisko attiecību un ārējās komunikācijas problēma.

Jebkurā gadījumā ombuds neatrada apstiprinājumu apgalvojumam, ka amatpersonas teiktais būtu *izrauts no plašāka konteksta*. Kā jau ombuds norādīja šī atzinuma piektajā daļā, abu satura vienību un to pamatā esošās intervijas konkrētais konteksts bija konkrētais incidents. Tas, ka ministrijas pārstāve vēlējās šo problēmu izvērst plašākā kontekstā, bet žurnāliste konsekventi palika sākotnējā konteksta ietvaros, liecina par abu pušu komunikācijas grūtībām, kā nespēju vienoties par puses vienojošu sarunas kontekstu, bet ne par manipulatīviem žurnālistes centieniem izraut intervētās personas teikto no konteksta, nomainīt kontekstu vai ignorēt to.

Visu iepriekšminēto apsvērumu vadīts ombuds secina, ka nav pietiekama pamata uzskatīt Sižetu un Publikāciju par *kaitniecisku un uzticēšanos valsts pārvaldei graužošu* saturu, ar kuru *sabiedrībā tiek mazināta uzticēšanās valsts pārvaldei*. Ombuds nerada pierādījumus Iesniedzēja vērtējumam, ka abas satura vienības būtu *īpaši bīstama un bezatbildīga rīcība no sabiedriskā medija puses* [...] *hibrīdkara un dezinformācijas apstākļos* [...].

Ir jāņem vērā, ka Krimināllikuma 89. pantā kaitniecība ir definēta kā darbība vai bezdarbība, kas vērsta uz finanšu sistēmas, rūpniecības, transporta, lauksaimniecības, tirdzniecības vai citu tautsaimniecības nozaru, kā arī iestāžu vai organizāciju darbības graušanu nolūkā kaitēt Latvijas Republikai, un šāds noziedzīgs nodarījums tiek atzīts par noziegumu pret valsti. Ja Iesniedzējs interpretē valsts amatpersonas diskutabla izteikuma reproducēšanu medija saturā kā noziegumu pret valsti, tad atklāts ir jautājums par šī noziedzīgā nodarījuma subjektu – vai tas ir konkrētais izteikuma pautājs vai medijs, kas šo izteikumu publisko. Tāpat apstrīdama ir valsts pārvaldes iestādes vai tās amatpersonu kritikas pielīdzināšana kaitniecībai valstij. Valsts amatpersonu un iestāžu kritizēšana ir Latvijas Republikas Satversmē garantētās vārda un izteiksmes brīvības izpausme, plašsaziņas līdzekļu tiesības un pienākums, realizējot politiskās varas uzraudzības funkciju. Konstruktīva kritika ir būtiska demokrātijas pastāvēšanas pazīme un veids, kā demokrātija tiek realizēta. Šī rīcība ir pilnībā leģitīma, ja tās mērķis ir sabiedrības informēšana,

sabiedriski nozīmīgu jautājumu aktualizēšana, amatpersonu atbildības veicināšana, ja izteiktā kritika balstās pārbaudāmā informācijā, nodalot faktus no viedokļiem, un netiek apzināti izplatīta nepatiesa informācija, ja kritikas motīvi ir atklāti un godprātīgi. Savukārt par kaitniecisku rīcību pret valsti var runāt tikai tad, ja tās mērķis ir bijis valsts, tās drošības un konstitucionālās iekārtas vājināšana vai darbošanās ārvalstu interesēs, ko ombuds nesaskatīja abās Iesniedzēja problematizētajās satura vienībās. Sabiedrības un tās pašorganizējošās formas – valsts kā vienotas sociālās sistēmas integritāti un ilgtspēju nodrošina nevis atsevišķu sistēmas elementu imunizācija pret kritiku, bet spēja atklātā, konstruktīvā diskusijā izrunāt problemātiskos jautājumus un atvērtā, konstruktīvā dialogā sasniegt sabiedrības interesēm atbilstošus risinājumus.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

vērš uzmanību:

[7] Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds atzinumus sniedz normatīvo aktu definētajās kompetences robežās un izmantojot LSM Redakcionālo vadlīniju un Rīcības un ētikas kodeksa normas, kas attiecas uz profesionālo ētiku un tās ievērošanu redakcionālajos lēmumos un profesionālajās procedūrās, kas veiktas LSM satura veidošanas procesā. Nedz normatīvie akti, nedz LSM Redakcionālās vadlīnijas un Rīcības un ētikas kodekss nedod ombudam tiesības sniegt Iesniegumā minēto apstākļu juridisko izvērtējumu.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

atzīst:

[8] Ombuds neatzīst, ka Sižetā un Publikācijā, un abu saturu vienību sagatavošanas procesā, kā arī LSM darbinieku rīcībā pēc to publiskošanas būtu pārkāpta LSM redakcionālā vērtība “Atbildīgums”.

Ombuda vērtējumā abas satura vienības sniedz patiesu un sabiedrības interesēm atbilstošu informāciju. Sižeta autore un LSM redakcionālā vadība uzņēmās atbildību par publiskoto saturu un tā ietekmi uz intervētās personas un tās pārstāvētās institūcijas reputāciju. Pēc Sižeta autores iniciatīvas tika pieņemts lēmums pārveidot Publikācijas tekstā sākotnēji izteikto formulējumu neitrālākā formulējumā, lai gan sākotnējais formulējums tikai reproducēja intervijā teikto, kā tas ir dzirdams Sižetā. Par diskutablu varētu uzskatīt ministrijas pārstāves intervijā izteiktās frāzes vizuālo izcēlumu sākotnējā Publikācijas tekstā, kas varēja radīt iespaidu par centieniem sensacionalizēt Publikāciju.

Jāņem vērā, ka vienmēr, informējot par kādiem notikumiem, vienlaicīgi (tieši vai netieši) tiek sniegts arī to vērtējums, kas primāri izpaužas veidā, kā šie notikumi tiek izklāstīti, ko, savukārt, atklāj žurnālistiskās satura vienības tematiskais fokuss, vēstījuma tonalitāte, vizuālie vai verbālie izteiksmes līdzekļi. Ombuda ieskatā žurnālistam ir tiesības paust savu attieksmi pret satura vienībā izklāstīto situāciju ar nosacījumu, ka satura vienība šo attieksmi pietiekami pamato. Ombuds atzīst, ka satura veidotājiem bija pietiekams pamats uztvert ministrijas pārstāves attieksmi pret konkrēto problēmsituāciju tā, lai lēmums iekļaut Sižetā un atstāstīt Publikācijā amatpersonas teikto būtu redakcionāli attaisnots un ētiski pamatots.

[9] Ombuds neatzīst, ka Sižetā un Publikācijā būtu pārkāpti LSM darbības profesionālie principi “Precizitāte” un “Objektivitāte”.

Abas satura vienības sniedz pārbaudītu un precīzu informāciju, tās nemaldina auditoriju, nesagroza faktus, neizdomā tos. Saturā ir iekļauta informācija, kas auditorijai ļauj izprast notikušā kontekstu, tiek sniegti visu iesaistīto pušu vērtējumi satura pamatā esošajai problēmsituācijai. Satura izklāsts nav veidots tendenciozi – ar nolūku diskreditēt Veselības ministrijas amatpersonu un tās pārstāvēto institūciju. Reputācijas apdraudējums saskatāms vienīgi iekļaujot amatpersonas neveiklo salīdzinošo piemēru medija saturā. Žurnālistiem bija pietiekams pamats uzskatīt, ka šis izteikums demonstrē amatpersonas attieksmi pret konkrēto problēmsituāciju, un žurnālistiem bija tiesības atklāt savu attieksmi pret to.

Jāņem vērā, ka katrs žurnālistiskais saturs iekļauj sevī gan aprakstošu informāciju – faktus par kādu notikumu, gan interpretējošu informāciju – viedokli par notikušo. Tāpēc svarīgi ir, lai auditorija varētu skaidri uztvert, kas žurnālistiskajā saturā ir faktu izklāsts, bet kas – viedokļa izteikums. Fakta objektivitāte ir iespējā empīriski pārbaudīt tā patiesumu, viedokļa objektivitāte ir auditorijas iespējā to saprast un tam piekrist.

[10] Ombuds neatzīst, ka Sižetā un Publikācijā, un abu saturu vienību sagatavošanas procesā, kā arī LSM darbinieku rīcībā pēc to publiskošanas būtu pārkāpts LSM Rīcības un ētikas kodeksā definētais LSM darbības pamatprincips, ka LSM darbinieki savus pienākumus veic saskaņā ar sabiedrisko mediju vispārpieņemtajām pamatvērtībām, kas ir neatkarība, uzticamība un cilvēka cieņa.

LSM Redakcionālajās vadlīnijās ir noteikts, ka LSM žurnālisti aizstāv sabiedrības intereses attiecībā pret varas pārstāvjiem, nodrošinot politiskās varas uzraudzību. LSM politiskā neitralitāte neprasa neitrālas, bezkaislīgas pozīcijas ieņemšanu situācijās, kad ir konstatēts kāda sabiedrības indivīda vai sabiedrības grupas interešu pārkāpums no atbildīgo iestāžu puses. Ja LSM žurnālisti

nespētu empātiski līdzpārdzīvot kāda sabiedrības locekļa grūtībām, tad zustu dziļi cilvēciskā motivācija iedziļināties sabiedrības problēmās un iztīrīt tās sabiedriskā medija saturā. Žurnālistu sniegtā norāde uz kāda sabiedrības indivīda vai sabiedrības grupas interešu pārkāpumu un līdzpārdzīvojums grūtībās nonākušajam vēl nenozīmē atteikšanos no neatkarīga skatījuma uz konkrēto situāciju. Vienlaikus svarīgi ir medija saturā iekļaut visu iesaistīto pušu redzējumu, lai tādējādi netiktu mazināta uzticēšanas LSM saturam, kā arī svarīgi ir, lai noteicošā attieksme pret katru iesaistīto personu būtu beznosacījuma cieņa, kā katras personas līdzvērtīguma atzīšana tās tiesībās un pienākumos. Kritiska attieksme pret kāda izteikto viedokli, pausto attieksmi vai ieņemto pozīciju vēl nenozīmē necieņas izrādīšanu šai personai. Norāde uz nepilnībām un problēmām valsts pārvaldes iestāžu darbā vēl nenozīmē kaitniecisku rīcību, kas mazinātu uzticēšanos valstij. Uzticēšanos mazina nevis kļūdu, nepilnību atklāšana un centieni tas novērst, bet gan kļūdu un nepilnību neatzīšana un vairīšanās tās risināt.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas

līdzekļu ombuds

(*paraksts*)*

Edmunds Apsalons

*DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR
LAIKA ZĪMOGU